პროლეტარეგო ყველა ქვეყნისა, შეერთდით!

ლიტერატურული საქართველო

კვირა, 26 სექტემბერი, 1943 წ. | საქართველოს საბჭოთა მწერლების კავშირის ეროვნულ-კავშირეული ორგანო | № 24 (300). ფასი 50 კაპ.

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ბრძანება
უმაღლესი მთავარსარდლისა
არმიის გენერალ კონევს

სტეპნოის ფრონტის ჯარებმა წარმატებით განაგრძეს შეტევა, გადალახეს მდინარე ვორსკლა და სამი დღის დაძაბული ბრძოლების შემდეგ დღეს, 23 სექტემბერს, დაიკავეს უკრაინის საოლქო ცენტრ—ქალაქი პოლტავა—გერმანელთა თავდაცვის ძლავრი კვანძი მარცხენა სპირის უკრაინაში.

ქალაქ პოლტავის განთავისუფლებისათვის ბრძოლებში თავი გამოიჩინეს გენერალ-ლეიტენანტ ჟადოვის, გენერალ-ლეიტენანტ მანაგაროვის ჯარებმა და ავიაციის გენერალ-ლეიტენანტ გორიუნოვის მფრინავებმა.

განსაკუთრებით გამოიჩინეს თავი:

პოლკოვნიკ საზონოვის გვარდიის მე-9 საჰაერო-სადესანტო დივიზიამ, გენერალ-მაიორ ბაკლანოვის გვარდიის წითელდროშოვანმა და ლენინის ორდენოსანმა მე-13 მსროლელმა დივიზიამ, გენერალ-მაიორ იაკშინის გვარდიის 66-ე მსროლელმა დივიზიამ, გენერალ-მაიორ ნიკიტჩენკოს გვარდიის 95-ე მსროლელმა დივიზიამ, პოლკოვნიკ ანციფეროვის გვარდიის 97-ე მსროლელმა დივიზიამ, გენერალ-მაიორ ბუნიაშინის ხარკოვის 84-ე მსროლელმა დივიზიამ, პოლკოვნიკ სკოროდუმოვის 42-ე მსუბუქმა საარტილერიო ბრიგადამ, პოდპოლკოვნიკ ვლასენკოს 301-მა გამანადგურებელმა ტანკსაწინააღმდეგო არტილერიის პოლკმა, პოდპოლკოვნიკ ფედოროვის 57-ე სატანკო პოლკმა, ინჟინერ-პოდპოლკოვნიკ ბილტუსევიჩის 431-ე საინჟინრო ბატალიონმა, პოდპოლკოვნიკ ტარანენკოს 294-ე გამანადგურებელი ავიაციის დივიზიამ და პოლკოვნიკ როდიაკინის 266-ე მოიერიშე ავიაციის დივიზიამ.

მოპოვებული გამარჯვების აღსანიშნავად შენაერებსა და ნაწილებს, რომლებმაც თავი გამოიჩინეს ქალაქ პოლტავის განთავისუფლებისათვის ბრძოლებში მიენიჭოთ სახელწოდება „[illegible]ავისა“.

ამიერიდან ეს შენაერ[illegible] იწოდებოდნენ:

გვარდიის პ[illegible]ანტო დივიზია,

გვარდიი[illegible]ენინის ორდენოსანი პოლტავის

მსროლელ[illegible]

გვ[illegible]ივიზია,

[illegible]ივიზია,

[illegible]ივიზია,

[illegible]ბრიგადა,

[illegible]ანკსაწინააღმდეგო არტილერიის

[illegible]

[illegible] ავიაციის დივიზია,

[illegible]ციის დივიზია,

[illegible]ვიზია, რომელმაც [illegible] გამოიჩინა თავი

[illegible]ბრძოლებში, წარდგენ[illegible] იქნას წითელი

[illegible]დოებლად.

[illegible]1 საათზე, ჩვენი სამშობლოს დედაქალაქი მოსკოვი ასოცდაოთხი ქვემეხის თორმეტი საარტილერიო [illegible]ჩვენს მამაც ჯარებს, რომლებმაც გაათავისუფლეს

[illegible]ი მოქმედებისათვის მადლობას ვუცხადებ თქვენს [illegible]ოფ ყველა ჯარებს, რომლებიც მონაწილეობას იღებ[illegible]ავის განთავისუფლებისათვის ბრძოლებში.

[illegible]დიდება გმირებს, რომლებიც დაეცნენ ჩვენი სამშობლოს [illegible]ბისა და დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლაში!

[illegible]დილი გერმანელ დამპყრობთ!

უმაღლესი მთავარსარდალი

საბჭოთა კავშირის მარშალი ი. სტალინი

1943 წ[illegible]ს 23 სექტემბერი.

ბრძანება
უმაღლესი მთავარსარდლისა
არმიის გენერალ კოვპოვს

ბრიანსკის ფრონტის ჯარები სწრაფ შეტევას განაგრძობდნენ და დღეს, 23 სექტემბერს, ბრძოლით დაიკავეს რკინიგზის უმნიშვნელოვანესი კვანძი და გერმანელთა თავდაცვის ძლიერი დასაყრდენი პუნქტი გომელის მიმართულებით—ქალაქი უნეჩა.

ქალაქ უნეჩისათვის ბრძოლებში თავი გამოიჩინე გენერალ-ლეიტენანტ ფედიუნინსკის ჯარებმა და ავიაციის გენერალ-ლეიტენანტ ნაუმენკოს მფრინავებმა.

განსაკუთრებით გამოიჩინეს თავი:

პოლკოვნიკ დანილოვსკის ბრიანსკის 197-ე მსროლელმა დივიზიამ, პოლკოვნიკ მასლენოვის 217-ე მსროლელმა დივიზიამ, პოდპოლკოვნიკ ვოროლკოვის 117-ე სატანკო ბრიგადამ, პოლკოვნიკ სმირნოვის 30-ე მოტომსროლელმა ბრიგადამ.

მოპოვებული გამარჯვების აღსანიშნავად შენაერთებს, რომლებმაც თავი გამოიჩინეს ქალაქ უნეჩის განთავისუფლებისათვის ბრძოლაში, მიენიჭოთ სახელწოდება „უნეჩისა“.

ამიერიდან ეს შენაერთები იწოდებოდნენ:

უნეჩის 217-ე მსროლელი დივიზია,

უნეჩის 117-ე სატანკო ბრიგადა,

უნეჩის 30-ე მოტომსროლელი ბრიგადა.

ბრიანსკის 197-ე მსროლელი დივიზია, რომელმაც მეორეჯერ გამოიჩინა თავი გერმანელ დამპყრობლებთან ბრძოლებში, წარდგენილ იქნას წითელი დროშის ორდენით დასაჯილდოებლად.

დღეს, 23 სექტემბერს, 22 საათზე ჩვენი სამშობლოს დედაქალაქი მოსკოვი სამშობლოს სახელით ასოცდაოთხი ქვემეხის თორმეტი საარტილერიო ზალპით, სალუტს აძლევს ჩვენს მამაც ჯარებს, რომლებმაც გაათავისუფლეს ქალაქი უნეჩა.

საუცხოო საბრძოლო მოქმედებისათვის მადლობას ვუცხადებ თქვენს ხელმძღვანელობაში მყოფ ყველა ჯარებს, რომლებიც მონაწილეობას იღებდნენ ქალაქ უნეჩის განთავისუფლებისათვის ბრძოლებში.

სამარადისო დიდება გმირებს, რომლებიც დაეცნენ ჩვენი სამშობლოს თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის ბრძოლაში!

სიკვდილი გერმანელ დამპყრობლებს!

უმაღლესი მთავარსარდალი

საბჭოთა კავშირის მარშალი ი. სტალინი

1943 წლის 23 სექტემბერი.

ქორწილი სოფელში
აკაკი გელიაშვილი

ისეთი თავგბრუდამხვევი სისწრაფით მოხდა ყველაფერი, რომ სოლიკო მთვრალივით გაბრუებული იდგა და გონს ვერ იყო მოსული.

როდესაც პირველად თავის სოფელს დაუახლოვდა და ნაცნობი ადგილები დაინახა, გულმა მაგრად დაუწყო ცემა.

მარცხენა ხელით ზურგჩანთა შეისწორა. მარჯვენა ხელის ადგილას ცარიელი სახელო ქანაობდა. სოლიკოს აღარ ჰქონდა მარჯვენა ხელი.

სოფელი, აკვარელით ნახატი სურათივით დაკიდულიყო ფერდობზე. მწვანე ტყით ახუფუქებულ გორაკებზე წითელ ლაქებად მოჩანდნენ კრამიტით დახურული სახლები. ქვემოთ, ვაკეზე სათიბები იყო. პატარა ბიჭებს ნახირი ჩამოეგდენათ ახლად გათიბულ მინდვრებზე.

სოლიკომ დაინახა თავისი სახლი, ის სერზე იდგა და კაკლებში იყო ჩამალული. ეზოში ვიღაცას მოკრა თვალი. ნეტავ ვინაა, გაიფიქრა სოლიკომ. იქნება დედა. ალბათ, ბევრჯერ გამოსულა ეზოში და გამოუხედია ამ გზისაკენ, რომ ომიდან დაბრუნებული შვილი დაენახა. როგორ გიხარებს, ახლა. ეძვ თვეზე მეტი იყო რაც სოლიკოს არ მოუწერია წერილი და მშობლებმა ცხადია, არაფერი იცოდნენ შვილის შესახებ.

პირველად როდესაც ჭრილობაზე განგრენა დაეწყო და ხელი მოჭკვეთეს, სრულიად არ განუცდია რომ მარჯვენა დაჰკარგა, მხოლოდ მაშინ იგრძნო საშინელი გულის ტკივილი, როდესაც გახსენდა რომ სახლში წერილი უნდა მიეწერა და უნებურად ფანქარს მისწვდა. რაღაც უცნაურად შეუხტა გული, ბინტებით შეკრულ მკლავზე დაიხედა და ფანქარი გამწარებით ისროლა განზე. მას შემდეგ აღარ უფიქრია წერილის დაწერა.

ჰოსპიტლიდან რომ გამოსწერეს, მარცხენა ხელით აუჩქარებლად ჩაწყო ზურგჩანთაში პირადი ნივთები, უხერხულად მოუკრა თავი, მერე დაჯდა და თუთუნის ხვევას შეუდგა. ბიჭებმა უთხრეს გაგიხვევთო, რაც ხელში დიჭერა, თუთუნს სხვებს ახვევინებდა. მაგრამ ახლა არა ქნა. უნდოდა თითონ შეჩვეოდა ცალი ხელით პაპიროსის გაწყობას. ყოველთვის სცილას ხომ არ მოიშველებდა. კარგა ხანს აცოდვილ პატარა სიფრფანა ქაღალდი, როგორც იქნა რაღაც პაპიროსის მაგვარი გაახვია და გემრიელად გააბოლა, მერე ზურგჩანთა მოიკიდა, იქებს გამოეთხოვა და ჰოსპიტალი დასტოვა.

რაც უფრო, უახლოვდებოდა თავის მხარეს, უფრო და უფრო განიცდიდა ხელის დაკარგვას. აშინებდა სოფელში ხეიბარად გამოჩენა და ყველაზე უფრო გული სტკიოდა იმის გამო, რომ სამუდამოდ დაჰკარგა ყველაზე უდიდესი იმედი: მას კისისა ნათელა უყვარდა და მართალია, სანამ ფრონტზე წავიდოდა ბევრი მეტოქე ჰყავდა, მაგრამ სოლიკოს ეს არ აშინებდა, ყველას ჯობნიდა ბიჭობით.

* * *

იმ დღეს გაშლილი სუფრა მეორე დღემდე არ ალაგებულა. შუაღამისას ჯერ კიდევ გახურებული სმა იყო, რომ დაღლილი სოლიკო დასაძინებლად წავიდა, სულ დაავიწყდა წინასწარი ჰმუნვა და გულის წუხილი. დედამ დაინახა თუ არა, კინაღამ გაგიჟდა სიხარულით. ხან იცინა, ხან იტირა, ქმარს ყანაში გადასძახა, მოდი, დაგიდგეს თვალები, შვილი ჩამოგივიდაო, მეზობლებში გაფრინდა, ქვეყანა შესძრა.

— ცალხელი რო დაგიბრუნდი დედა?— რაღაც გულამოსკვნით უთხრა სოლიკომ — აფუსფუსებულ დედას.

— შენ გენაცვალე შვილო, — უთხრა დედამ და მეასეჯერ შეისწორა თავსაფარი,—რაღაი ცოცხალი დამიბრუნდი, აწი რაღა მიჭირს. ხელი? რა ვუყოთ მერე, ომში ზოგს ხელი დააკლდება შვილო, ზოგს ფეხი, მარა რა ვუყოთ მერე... კაცი თუ ცოცხალია დაკაცათ ვარგია, მაგისთანა ნაკლი არას დაუშავებს ცხოვრებაში. ცოტა ყრიან, არც ხელი აკლიათ, არც ფეხი, მაგრამ კაცათ მაინც არ ვარგიან! შენ მაგ არ იფიქრო შვილო, შენ გენაცვალოს დედა.

ასე ანუგეშა დედამ, ასევე გაუკეთა გული მამამ და მერე იმისთანა სუფრა გაშალეს სოლიკოს დაბრუნების გამო, რომ უკეთესის ნატვრაც არ შეიძლებოდა. გაათენეს სტუმრებმა და დილას სოლიკო მათმა ღრიანცელმა გააღვიძა. ისინი, როგორც ეტყობოდათ ქეიფის დამთავრებას არ აპირებდნენ. დაინახეს თუ არა სოლიკო, პირის დაბანა არ აცალეს და მაშინვე სუფრაზე მიიწვიეს. სტუმრები ერომანეთს სცვლიდნენ, ზოგი გამოსაძინებლად მიდიოდა, ზოგს იმ წამს გაეგო სოლიკოს დაბრუნება და სანახავად მორბოდა. ყველა მხიარულობდა. არავინ არ ამჩნევდა, რომ სოლიკო ცალხელი იყო. თითონაც დაავიწყდა და გულგახსნილი მხიარულებდა სტუმრებთან ერთად.

ნაშუადღევს კოლმეურნეობის თავმჯდომარე მოვიდა და გამგეობის გადაწყვეტილება მოიტანა. სოლიკო ფერმის გამგედ დაენიშნათ. თავმჯდომარეს ყანწი ატაკეს. იუარა. კინაღამ მოკლეს. კაცი ომში იყო, არ შეშინებია, შენ ამ ყანწმა როგორ შეგაშინაო. ყანწი კი იმოდენა იყო, რომ დამჯდარი ტუჩზე ვერ მიიდგამდი. ხუთჯერ დაისვენა თავმჯდომარემ იმის დაცლის დროს და როდესაც დაცალა, კი არ დაჯდა, დაეცა ხკამზე და მაშინვე წამოიწყო:

— ჰაი და მრავალუუ...

თონეზე გახურებული დაირა მოარბენინეს ქალიშვილებმა, ზარივით რეკავდა დაირა. ქალწულმა გიტარა ააწყო და ისეთი ლეკური დაუარა, რომ სულ ფეხებში ულიტინებდა ყველას.

დასცხეს ტაში. გადმოხტენ საცეკვაოდ.

ამ ორომტრიალში, ლეკურის თამაშში, ყანწების გადასვლაში კისკისში და მხიარულებაში უცბად, მართლა ნათელივით შემოიჭრა ნათელა. კარებში გაჩერდა და თვალებით ძებნა დაუწყო სოლიკოს.

საუკეთესო კაბა ჩაეცვა, რაღაც უცნაურად თხელი ქსოვილის კაბა, რომლის სახელწოდება მამაკაცებმა არ იციან და ქალები კი მას კრეპჟორჟეტს უწოდებენ.

ლოყები ვარდისფრად ანთებოდა ნათელას და თვალი უცინცინებდა.

— სოლიკო, მომილოცავს, დაბრუნდი? — წამოიძახა ნათელამ და თამამად ტაეშურა შესაგებებლად, ფეხზე წამომდგარ სოლიკოსაკენ.

გაისმა მხიარული შეძახილები, სოლიკომ გაუწოდა თავისი მარცხენა ხელი.

— ასე ამბობენ, მარცხენა ხელი გულთან ახლოაო, — ღიღინით, ძაგრამ ხაღვლიანათ უთხრა სოლიკომ,—ასე რომ კიდევაც რომ არ გიხდოდეს, ძაინც მარცხენა ხელი უნდა გამოგიწოდო.

ხათელამ უკვე იცოდა, რომ სოლიკო ცალხელი დაბრუნდა, ამიტომ არც შემკრთალა და არც სხვაგვარად მიუჩხეევია ეს შეხვედრა. თვალებით ახუგეშა, ეგ არაფერიაო.

ორივენი ერთად დასხეს. ხათელას სადღეგრძელოდ ის გრძელი ყახწი აავსეს, რომლითაც კოლმეურნეობის თავმჯდომარეს კისერი ძოტეხეს. თაძადა ამ ყახწს კარგად იცხობდა და იძაგრძე სიტყვა გაბა, რომ ეკვი არ იყო წინასწარ გამოფხიზლება უნდოდა. მას უკვე ყურს არავინ უგდებდა და სიცილი და ხძაური არა სწყდებოდა. ქსენიამ გიტარა დაუკრა, თამადაც სიტყვა დაავიწყდა და სიმღერა სჯეფა.

ამ ხძაურში არავის არ შეუმჩნევია ერთი პატარა ამბავი. როდესაც ხათელა მოვიდა, სოლიკოს დედა იქვე იდგა. ჯერ თითქო გაიღიმა, შემდეგ სწრაფად აიფარა სახეზე თავსაფარი და მეორე ოთახში გავიდა.

ვერავინ ვერ შეამჩნია მისი ოთახიდან გასვლა ნათელას გარდა, რომელმაც თითქო იგრძოო, რომ ტყუილ-უბრალოდ არ გასულა ოთახიდან ეს სტუმრის მოყვარული ხნიერი ქალი.

რამდენჯერმე გაიხედა იმ კარებისაკენ ნათელამ და როდესაც სოლიკოს დედა არ გამოვიდა კარგა ხანს, ვითომ სხვათაშორის ჩაილაპარაკა:

— უიმე, დედაშენისათვის კი არ მიმილოცია შენი დაბრუნება, მომეჩრა თავი.

წამოიჭრა ზეზე და ტანის მოხდენილი რხევით, მეორე ოთახში გავიდა.

* * *

— გამომიჭედეს ყურები, ერთი სიტყვა არ მესმის შენი,—უთხრა ნათელამ სოლიკოს. როდესაც ისევ დაბრუნდა დარბაზში,—წამოდი, აიკანზე გავიდეთ.

ორივენი შეუმჩნეველად გაეპარენ სუფრას, სწორედ იმ დროს როდესაც თამადამ, როგორც იქნა გაბედა და მოიყუდა ეს ხმალის სიგრძე სასმისი. ყველანი მას უცქერდნენ, აბა დაუსვენებლად დაცლის თუ არაო და შეძახილები ამხნევებდნენ, არ მოგვჭრა თავიო.

ნათელა თითქო დაღვრემილი მიუძღოდა სოლიკოს. ორივენი ეზოში ჩავიდნენ და გარეეზოს ბოლოსაკენ გაისეირნეს.

— ახლა საბოლოოთ დაბრუნდი, აწი ომში აღარ წაგიყვანენ—შეეკითხა ნათელა.

— არა, — შეწუხებული უპასუხა სოლიკომ და სათუთუნე ამოიღო, ყორეზე დადვა, პაპიროსის ხვევას შეუდგა.

— მოიტა, გაგიხვიო, — ეცა ხელში ნათელა და პაპიროსი ოსტატურად გაახვია.

— რა კარგი გაწყობა გცოდნია, — ღიმილით უთხრა სოლიკომ,—ვინ გასწავლა?

— მამას მე ვუწყობ ხოლმე პაპიროსს.

— მე ცალი ხელით ვახვევ. ვისწავლე.

— არ გინდა სხვა რომ გიხვევდეს პაპიროსს? — ნათელას თვალები უცინოდა.

სოლიკომ მძიმედ ამოიოხრა და გამზე დაიწყო ცქერა. თვალებზე ოდნავი ბინდი გადაეკრა. მერე როგორც იქნა უპასუხა:

— არ მინდა.

— რატომ?

— რაზე უნდა შეეაწუხო ვინმე.

ნათელამ ისევ მოიწყინა. თითქო სალაპარაკო გამოელიათ. ორივენი ჩუმად იყვნენ. სოლიკო გულმოსული ფიქრობდა, რომ ნათელა ახლა ანუგეშებს ვითომ, მერე წავა და გოგოებში მოყვება: „დედა გენაცვალეთ, ისე შემეცოდა ის ბიჭი, რომ გული დამეწვა, მარა რას ვიზამდი, მე რიღათი ვუშველიდი“ გოგოები ალბათ გულუბრყვილოდ ჰკითხავენ „არ წაყვები ახლა სოლიკოს?“ „არა დაიკო — იტაცებს ნათელა—ძალიან მომწონს ძალიან მიყვარს, მარა თქვენი ჰირიმეთ ცალხელკაცს ვერ გავყვები ცოლად. ლომივით ბიჭები თავს იკლავენ ჩემთვის და რა გამიჭირდა მასეთი“:

— რაზე ფიქრობ სოლიკო? ჰკითხა უცბად ნათელამ და მაშინვე დაუმატა—არ გრცხვენიან?

სოლიკო შეკრთა, თვალებში ჩახედა ნათელას და დამნაშავესავით მაშინვე განზე გაიხედა.

— რისი?

— მე კიცი რაზე ფიქრობდი.

— რაზე?

— არ გეტყვი. შენ თითონ სთქვი.

— არა, მართლა, რაზე ფიქრობდი.

— ნათელა შეჩერდა, არაფერი უპასუხა. თვალები ძირს დახარა. უცბად გაიცინა და ისევ შეხედა სოლიკოს, ნაღვლიან თვალებში.

— ეახსოვს ფრონტზე წასვლის წინ რა მითხარი:

— რა?

— თუ ცოცხალი დავბრუნდი...

— შენ თავს ვერავინ წამართმევსთქო... — დაამთავრა სოლიკომ — მახსოვს..

— მე რა გითხარი მაშინ?

— შენ? შენ არაფერი! გაიცინე. რაღაც სხვაგვარად გაიცინე.

— მოიცა... — ნათელას რაღაც უნდოდა ეთქვა, მაგრამ შეჩერდა. მერე თითქო საუბრის შეცვლა სურდა, ჰკითხა:

— წერილს რატომ არ იწერებოდი?

— მარცხენა ხელით?

— სწორეთ მაგისთვის გკითხე. ვერ ახერხებდი?

— ექიმმა მითხრა ორ თვეში ისე შეეჩვევი, რომ ვერც იგრძნობ თუ მარცხენა ხელით წერო. მართალი გითხრა, არ მიცდია და არც ვიცი შეეძლება თუ არა მარცხენა ხელით წერას.

— ახლა წერა არ შეგიძლია?

— გვაოს ვაწერ მარტო. გაჭირვებით.

— ეაძოდი აბა, ახტოხი საბჭოში იქნება ახლა და ძოვაწეროთ ხელი ორივემ.

— ოოგორ?..

სოლიკო დაიბნა. გული ისე სწრაფად აუჩქროლდა რომ სუნთქვა შეეკოა. უცბად მოხვია მარცხენა ხელი ნათელას და თავისკენ ძიზიდა.

ნათელა მიჰყვა, ულიმოდა.

— სოლიკო, ის იყო დაიხარა და მათი ტუჩები უნდა შეერთებულიყვნენ, რომ მოულოდნელად თელი ძალლოხე ძოიკრიბა, ნათელას ხელი უშვა და შეძახებულივით ყორეს ძიაწყდა.

— არა ნათელა..:

ლაპარაკი უჭირდა. საჭირო სიტყვებს ვერ ნახულობდა. ეხა ებძეგოდა.

— შენ ახლა გეცოდები და იმისთვის მეუბნები... ძაგრამ მე თავძოყვარე კაცი ვარ და... ან შენ რაზე უნდა გაიძუარო მომაკვალი ან მე..

ნათელა ჩუმად უსმენდა, თვალებში უცქეროდა, სოლიკო თვალს ვერ უსწორებდა, ხან ზევით იცქირებოდა, ხან განზე.

— მაინც მადლობელი ვარ შენი ჩემო ნათელა... — განაგრძო მცირე დუმილის შემდეგ სოლიკომ — კარგი გული გქონია.. კეთილი გული. მე სხვანაირი მეგონე. ეს! ბედია ალბათ ყველაფერი... წავიდეთ ახლა სახლში, სირცხვილია სტუმრები რას იტყვიან.

— ძოიცა სოლიკო, — ნათელამ ხელი სტაცა მაჯაში — ეგ ხელი, რომ ჩემი გულისთვის დაგეკარგა, მაშინ რას იტყოდი?

— როგორ შენი გულისთვის.

— მაგალითად, გასაჭირი დამდგომოდა და შენ ჩემთვის ხელი შეგეწირა, მე რომ შეძეძვა ჩემი თავი შენ გეკუთვნისთქო, ძართალი ვიქნებოდი თუ არა? რაღაცა კარგათ ვერ ვთქვი... ჩემი სიცოცხლე რომ..

— ვიცი, მივხვდი — შეაწყვეტინა სოლიკომ—ასეთი შემეძხვეცა რომ ყოფილიყო, მაშინ სხვა საქმეა..

ნათელამ გაიცინა. ხუმრობით ხელი ისე დაუქნია, თითქო თავში უნდოდა ჩაეტყაპუნებინა.

— სულელი.

— რაზე?

— რაზე და იმაზე, რომ გეკადრება ასეთი სახელი. როცა არ შეგიძლია ფილოსოფოსობა, არც უნდა იკისრო.

— ვიცი რაც გინდა მითხრა. მე თუ ეს ხელი სამშობლოს შეეწირე, ვითომ შენც გინდა გმირობა ჩაიდინო და..

— შე სულელო, სამშობლო უხილავი არსებაა ხომ არ გგონია. შენი სამშობლო მარტო მიწაწყალი კი არაა, მშობლები, ნათესავები მეგობრები, სატრფო..: — ამ სიტყვის თქმა თითქო გაუჭირდა ნათელას, მაგრამ მაინც სთქვა, — უამათოთ სამშობლო გექნებოდა?

სოლიკოს რაღაც უნდოდა ეპასუხნა, მაგრამ ნათელამ არ დააცადა:

— კარგია ერთი, ნუ მეკამათები. ჯერ დედაშენი ძლივ დავამშვიდე და დავარწმუნე..:

— როგორ?

— წელან რომ შევედი მასთან, ამსისხო ცრემლებით ტიროდა. შენ რომ დაგინახე გული დამემდუღრაო. რათა დედა მეთქი? ვიცოდი შვილო ჩემ ბიჭს უყვარდი და ახლაც უყვარხარ იმ უბედურსაო. მერე ახლა რომ წავაყვე მეთქი. ჯერ თვალებმა გაუცინა, მერე იუარა. რათა დედა, ძველი დრო ხომ არაა, ახლა სხვა დროა მეთქი. მერე მისი ცოლი რომ ვყოფილიყავი და ცალხელი დამბრუნებოდა, ხომ არ გავაგდებდი მეთქი. ასე უცებ რატომ გადაწყვიტე შვილო, ჯერ კარგად უნდა მოგეფიქრებია ეგ საქმეო. მერე რომ გული შეგეცვალოს, რაღას აპირებ. მე ვუთხარი ხასიათით თუ ვერ შევეწყობოდით, ხელი რომ არც კლებოდა, მაინც ვერ დამიჭერდა მეთქი. გაიცინა.

* * *

ვერაფრით კოლმეურნეობის თავმჯდომარე ვერ გამოაღვიძეს.

— სილიბისტრო!

— არ გესმის კაცო? გაიღვიძე.

— ხელით შეანჯღრიე ძაგრათ..:

— აჰ! ეგ რას უშველის, ცივი წყალი სახეში..:

— რა უქნა იმ ყანწმა. თუმცა ეხუმრები! სილიბისტრო.: სილიბისტრო, შენც არ მომიკვდე, ამას რა გაადვიძებს.

კაპიტონმა, ძველმა მონადირემ და სანადაბო მსმელმა, გაიძრო ნაგანი და ყურთან დაუცალა თავმჯდომარეს.

სილიბისტრომ უცბათ გაახილა თვალი და ზეზე წამოიჭრა.

— რა..:: რა მოხდა? უჰ. ქე არ დამძინებია?!

— დაგძინებია კი არა, შენი გულისთვის ვაზნა დავწვი. ადე კაცო ზეზე — უთხრა კაპიტონმა — შე ოჯახდასაქცევო ამ ერთმა ყანწმა რავა მოგსპო?

— ერთი უთხარი შენ! სამი ჩარექი ჩადის.

— ადე კაცო ზეზე, ეს ქეიფი ქორწილად გადაგვექცა.

— რავა ქორწილად? — მოიფშვნიტა თვალები სილიბისტრომ და ფეხზე წამოიჭრა.

— რავა და ისე. ივლიანე უშობელს კლავს, წამო მოგვეხმარე.

— კაცო, გამაგებინეთ რაშია საქმე.

— რაში და ჩვენ რომ აქ ვარხალალო გვქონდა, სოლიკო და ნათელა გაპარულან საბჭოში და მოუწერიათ ხელი!

— არ გამაგიყო კაცო, მართალს მეუბნებით? სოლიკო ბიჭო... სად არის?:: ცალი ხელით რომ კაცი ამისთანა ხოხობს დიჭერს ისაა ბიჭობა. ე კაცო დამანახვეთ ის ბიჭი.

„საქართველოს ისტორია“

სახელგამმა გამოსცა აკად. ი. ჯავახიშვილის, პროფ. ნ. ბერძენიშვილის და აკად. ს. ჯანაშიას „საქართველოს ისტორია უძველესი დროიდან XIX საუკუნის დამდეგამდე“.

წიგნამდებარე წიგნი არის ცდა მოთხრობილ იქნას მთლიანი კურსი მეცნიერულ საფუძველზე აგებულ საქართველოს ისტორიისა იმ სახით, რომ მისი გამოყენება შესაძლებელი იყოს საშუალო სკოლის უფროს კლასებში.

წინასიტყვაობასა და შესავალს გარდა, წიგნი შესდგება ოცი თავისაგან. ეს თავებია: 1) საქართველო-კავკასია ბრინჯაოსა და ადრინდელ რკინის ხანაში, 2) ანტიკური ხანის მონათმფლობელური სახელმწიფოები საქართველოში, 3) ადრინდელ - ფეოდალური ურთიერთობა საქართველოში, 4) ფეოდალიზმის გამარჯვება საქართველოში, 5) არაბობა საქართველოში, 6) ბრძოლა საქართველოს გაერთიანებისათვის, 7) საქართველოს გაერთიანება, 8) საქართველოს სამეფოს გაძლიერება, 9) საქართველო-წინააზიის უძლიერესი სახელმწიფო, 10) მონღოლების შემოსევა, 11) მონღოლთა ბატონობა საქართველოში, 12) საქართველოს სამეფოს ძთლიანობის აღდგენა, 13) თემურ-ლენგის შემოსევები საქართველოში, 14) საქართველო მე-15 საუკუნეში. სამეფოს დაშლა, 15) ქართველი ხალხის ბრძოლა დამოუკიდებლობისათვის მე-16 საუკუნეში, 16) ქართველთა ბრძოლა დამოუკიდებლობისათვის მე-17 საუკუნის პირველ მეოთხედში, 17) ირანისა და ოსმალეთის ბატონობა საქართველოში და ბრძოლა ძის წინააღმდეგ, 18) ბრძოლა ქართლ-კახეთის განთავისუფლებისათვის, 19) ირან-ოსმალეთ-რუსეთის ომი და საქართველო მე-18 საუკუნის პირველ ნახევარში, 20) საქართველო მე-18 საუკუნის მეორე ნახევარში.

„საქართველოს ისტორიას“ დართული აქვს ისტორიული რუქები, ქართული დამწერლობის განვითარების და ბაგრატიონების გენეალოგიური ტაბულა, ეთნოგრაფიული ჩანახატები, მხატვრული სურათები და ისტორიულ პირთა პორტრეტები და სხვ.

„საქართველოს ისტორია“ შეიცავს 391 გვერდს, ჩასმულია მაგარ ყდაში და ღირს 20 მანეთი. წიგნის რედაქტორია აკად. ს. ჯანაშია.

„ქართული ხელოვნების ისტორია“

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა ბეჭდავს და მოკლე ხანში გამოუშვებს პროფ. შალვა ამირანაშვილის შრომას „ქართული ხელოვნების ისტორია“. ეს შრომა ახალი ცდაა ქართული ხელოვნების ყველა ძირითადი დარგის სისტემატიური მიმოხილვისა პრექრისტიანული პერიოდიდან მოყოლებული XVIII საუკუნის დასასრულამდის.

პროფ. შ ამირანაშვილის შრომაში პირველად და ვრცლად არის განხილული მეცნიერებისათვის და მკითხველი საზოგადოებისათვის ჯერ კიდევ სრულიად უცნობი, ადრინდელი ხანა ქართული ხელოვნების განვითარებისა. როგორც შესავალშია აღნიშნული: „ქართული ხელოვნების მოცულობას თითქმის ბოლო დრომდე განსაზღვრავდნენ ქრისტიანული რელიგიური კულტურის ფარგლებით. ქართული კულტურის განვითარების ეს პერიოდი, რომელიც წინ უსწრებს ქრისტიანულ კულტურის დამკვიდრებას სამეცნიერო ლიტერატურაში გაშუქებული არ იყო. ქართული ხელოვნების შინაარსისა და მოცულობის ამგვარი ხელოვნური შემოფარგვლა არამეცნიერულად უნდა ჩაითვალოს. ქრისტიანული რელიგიური ხელოვნების ჩამოყალიბებას წინ უსწრებდა მეტად მდიდარი, მეცნიერული თვალსაზრისით დიდმნიშვნელოვანი, თავისებური სახვითი ხელოვნება, რომელიც ჩვენი ქვეყნისა და ჩვენი ხალხის მხატვრულ შემოქმედებას წარმოადგენს. უკანასკნელი წლების არქეოლოგიური გათხრები საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში, მეტადრე წალკის რაიონში, ადასტურებს, რომ დაახლოვებით პირველ ათასეულში ახალ წელთაღრიცხვამდე ჩვენში არსებობდა დიდი კულტურა და მხატვრული წარმოება, რომელიც ადგილობრივ წარმოშობისა იყო და ამავე დროს თავისი დონით ძველი ალმოსავლეთის კულტურის დიდ ცენტრებს არ ჩამოუვარდებოდა“. თავის შრომაში პროფ. შ. ამირანაშვილი ქართული ხელოვნების ისტორიის ამ პერიოდის მიმოხილვას განსაკუთრებით დიდ ადგილს უთმობს.

პროფ. შ. ამირანაშვილის „ქართული ხელოვნების ისტორიაში“ დასახელებულია ავრეთვე თითქმის მთელი არსებული ლიტერატურა ქართული ხელოვნების ყველა დარგის და სიძველეთა შესახებ. შრომაში მრავალი საკითხი დასმული და გადაჭრილია სრულიად ახლებურად იმ ფაქტიური მონაცემების საფუძველზე, რაც ქართული ხელოვნების შესახებ გააჩნია მეცნიერებას.

განთავისუფლებულ პოლტავას

კოლაუ ნადირაძე

დღესაც გააღო სიხარულმა გულის კარები,
დღესაც ქუხილი გამარჯვების გრძნობას ალაღებს.
ძლევამოსილი წინ მიდიან ჩვენი ჯარები
და წითელ დროშას უბრუნებენ ტანჯულ ქალაქებს.

პოლტავის ქუჩებს დღეს ზეიმის დაფარავს ტალღა,
ზეცას საბჭოთა შევარდნები ააჟღერებენ
და ჩვენს ვაჟკაცებს უკრაინის ქალები ლაღად
ღიმილს, სიყვარულს და ყვავილებს შეაგებებენ.

და თითქოს წუთით წამოდგება ლაშქარი დიდი,
შვედელთა ურდო რომ დალეწა და მტვრად აქცია,
მტრის შემმუსრავი რომ იხილონ მებრძოლნი კიდევ,—
ვისაც გმირულად სამშობლოსთვის უმამაცნია.

და იმ დროს, როცა დიდ ბელადის დასჭექს ბრძანება,
როს ზარბაზნების საზეიმო ხმა დაიგრგვინებს
ისევ აღსდგება პეტრე დიდი და მოკრძალებით
საბჭოთა გმირებს დაურიგებს დაფნის გვირგვინებს.

დავით გვარამაძე

კალე ბოგოლუბიძე

მას ახარებს თვალწარმტაცი კოლექტივი ლაღად შლილი,
ჭერათხევი, ალისწყალი და მჩქეფარე ბროლის წყარო,
კაცი გამრჯე და მამაცი, მამა არის ექვსი შვილის,
თავს ევლება ძვირფას ცოლშვილს, ოჯახი აქვს სანეტარო.
ძმა მოუკლეს ვერაგებმა, არ წაშლილა ხსოვნა მისი
და სურათი გაუკაცისა ამკობს მისი სახლის კედელს,
გულში დარჩა მოგონება — სიყვარული მარადისი —
მთელი სოფლის სიმხნევის და სიხარულის გამომქედელს.
ახალისებს მოამაგეს: ბაღჩა, ფერმა და ფუტკარი,
თვალს იტაცებს პურის კალო და სიმინდი მოშრიალე,
სარწყავების არხთა ქსელი, ხეზე წყალთა საგუბარი
და მხიარულ გოგონების შრომის ჰანგი მოწკრიალე.
ჰხიბლავს ციხე-ნანგრევები, ჩუქურთმები ძველთა-ძველი,
კლდეში გამოქვაბულები — გმირ წინაპართ საყუდარი,
სოფელ ალის სამაღნარო, ზვარები და ოქროს ველი,
ლიხის კალთა მარად მწვანე — არწივების საბუდარი.
დილით ადრე კალოს ლეწენ, მხიარული არის შრომა
და მის გაშლილ მძლე ბრიგადებს ეჯიბრება სხვები კიდევ,
ეს ზაფხული შრომით მიდის, შრომით მოდის შემოდგომაც
და გაისმის გამარჯვების ხმა მქუხარე კიდით-კიდე.
ხან ყანაში სიმინდს თოხნის, დატრიალებს ტყე-ველს გაშლილს,
გმირულ შრომის მაგალითით ყველას ჰხიბლავს და აკვირვებს,
ახალწვეულთ სიმღერებით ის აცილებს წითელ ჯარში,
გულს უნერგავს თავდადებას, სამამულო ომის ვნირებს.
სადაც ქვეყნის წმინდა ვალი მოუხდიათ მამაც შრომით, —
ჰყვავის ხალხის კარმიდამო, კოლექტივი წარმტაც ალის;
— გაიხარებს მშრომელთ კერა, დამთავრდება დიდი ომი,
გაგვიღიმებს, გაგვახარებს ჩვენ მზიური მომავალი.
სისხამ დილით კალოს ლეწენ, მხიარული არის შრომა,
ველზე გაშლილ მძლე ბრიგადებს ეჯიბრება სხვები კიდევ;
ეს ზაფხული შრომით მიდის, შრომით მოდის შემოდგომაც
და გაისმის გამარჯვების ხმა მქუხარე კიდით-კიდე.

„ჩვენი ქუჩის დღესასწაულზე"

„საბჭოთა მწერალმა" გამოსცა სანდრო ეულის ახალი ლექსების კრებული „ჩვენი ქუჩის დღესასწაულზე". კრებული შეიცავს ორ ნაწილს. მასში მოთავსებულია შემდეგი ლექსები: „ერთად შევხვდებით", „სიმღერა სტალინის ქალაქზე", „საბოლოო და გადამწყვეტი", „კავკასიელი ძმები", „დასცხეთ, დაჭკირით"; „დაჭრილი და დაკორტნილი". „სადაც იდგა სახრჩობელა", „პარტიზანი დედა". „სადაც ყვაოდა ალუბლის ბაღი", „ერთი მუჭა მიწის ძალა" და სხვ.

კრებული შეიცავს 30 გვერდს და ღირს 5 მანეთი.

პირველი ქართველი ქსილოგრაფი

იოსებ ტატიშვილი

დიდი და ბრწყინვალე წარსულის მქონე ქართულ ხელოვნებას მეცხრამეტე საუკუნის მეორე ნახევარში შეემატა ერთი ახალი, მისთვის უჩვეულო დარგი—ქსილოგრაფია ანუ ხეზე ამოჭრის ოსტატობა. საქართველოში ამ ხელოვნების შემომტანი იყო გრიგოლ ტატიშვილი. მან თავისი პირველი კლიშე დაამზადა 1863 წელს. ამრიგად, წელს სრულდება 80 წელი ქართული ქსილოგრაფიისა. ეს პირველი კლიშე იყო უბრალო კალმის დანით ნამუშევარი, უბრალო ფიცარზე და არა სპეციალურ ხეზე ამოჭრილი, და წარმოადგენდა ცირკის აფიშას იმ წარმოდგენისათვის, რომელშიც თვითონ ტატიშვილი იღებდა მონაწილეობას, როგორც აკრობატი. მაშასადამე, ამით იწყება ჩვენში ხელოვნების ეს დარგი. ამას მოჰყვა ტატიშვილის დიდი მოღვაწეობა. მან შეჰქმნა მრავალი მხატვრული, ნამდვილი ქსილოგრაფიული ნიმუში და ამით გაამდიდრა ქართული ხელოვნება.

წარსული საუკუნის სამოციანი წლებიდან მოყოლებული მეოცე საუკუნის დასაწყისამდე, ვიდრე ჩვენში ცინკოგრაფია შემოვიდოდა, არა ყოფილა არც ერთი სურათებიანი გამოცემა, არა თუ ქართული, არამედ სომხური, რუსულიც, აზერბაიჯანულიც და სხვ., რომელიც ტატიშვილის მიერ დასურათებული არ ყოფილიყოს. ამ მხრივ დიდი შრომა აქვს მას გაწეული გოგებაშვილის გამოცემათა დასურათებაში („დედა-ენა", „ბუნების კარი", „იავნანამ რა ჰქნა" და სხვ.). ამ გამოცემებმა ხომ უდიდესი როლი ითამაშეს ახალი თაობის აღზრდის საქმეში.

გ. ტატიშვილის მიერ არის დასურათებული მაშინდელი საბავშვო ჟურნალები „ნობათი", „ჯეჯილი", „ნაკადული" და მრავალი სხვა საბავშვო გამოცემა. თვითონ ტატიშვილი იყო საბავშვო წიგნების გამომცემელი. მისი გამოცემული „სამი ლექსი", „ოქროს თევთავი", „ცვარი" — შიო მღვიმელისა, „შალვას თავგადასავალი" — ცახელისა, ანდერსენის ზღაპრები და სხვ.

გ. ტატიშვილი მუშაობდა ქართული გრაფიკის ახალი ტიპების შექმნაზეც. მან შეადგინა დასითვით საქარგი ასოების ანბანი. ამათში განსაკუთრებით საინტერესოა „ჩართული ანბანი" (მთელი ქართული ანბანი წყვილ-წყვილად არის ერთმანეთში ჩახლართული) და ანბანი ყვავილებში ქართულად და სომხურად. ტატიშვილი აკეთებდა ასოებს აფიშებისათვის. ამას გარდა, ტატიშვილმა შეადგინა მრავალნაირი მთავრული ასო. ეს ასოები ყველა მაშინდელ გამოცემას ამშვენებდნენ.

მრავალფეროვანია ტატიშვილის მოღვაწეობა. არ შეიძლება არ აღინიშნოს მისი შრომის ერთი დიდად მნიშვნელოვანი დარგი. ეს გახლავთ ქართული ჩუქურთმების შეგროვება, სისტემაში მოყვანა და დამუშავება. ამ ჩუქურთმებით არის მორთული „ვეფხის-ტყაოსნის" პირველი ძვირფასი გამოცემა. ეხლა კი ისინი ამშვენებენ თბილისის საჯარო ბიბლიოთეკის შენობას, ქაშვეთს და სხვ. ამ ჩუქურთმების შესაგროვებლად ტატიშვილმა საქართველო შემოიარა. ნიმუშები გადმოიღო ძველი ქართული ეკლესია-მონასტრებიდან.

საინტერესოა მისი ბიოგრაფია.

სიღარიბის გამო შშობლებმა ტატიშვილი ვერ მიაბარეს სასწავლებელში და 12 წლისა იგი შეგირდად მისცეს ერთს ვაჭარს თამამშევის ქარვასლაში. მაგრამ ნიჭიერ და მოუსვენარ ხასიათის ბავშვს ვაჭრობა არ აინტერესებდა, და მან დაიწყო თავისი ნიჭის შესაფერი გზების ძებნა. იმ დროს თამამშევის ქარვასლაში თეატრი იყო. იქ გასტროლებზე მოდიოდა იტალიური ოპერა. პატარა ტატიშვილი ქარვასლის სავაჭროებიდან თეატრში გაძვრა, და იქ იტალიელ არტისტებს, მუსიკოსებს, მხატვრებს დაუკავშირდა. ამათგან ისწავლა სასულე საკრავზე დაკვრა და ერთხანად იმავე ოპერის ორკესტრში უკრავდა. ისწავლა აგრეთვე დეკორატორობა. შემდეგ თავი დაანება ვაჭრობას და დაიწყო ახალი გზების ძებნა. იყო ცირკში აკრობატად, ძაღლების მწრთვნელად, დეკორატორად, პიროტექნიკოსად. ჰქონდა ჩხირების ფარდების საქსოვი ქარხანა, სასოფლო-სამეურნეო ფერმა. მაგრამ მას არ ასვენებდა მხატვრული ნიჭი, რომელმაც ბოლოს ქსილოგრაფიაში გაიკვლია გზა.

გ. ტატიშვილი გარდაიცვალა სოღარიბეში, 1911 წლის 2 აგვისტოს.

„პირისპირ"

„საბჭოთა მწერალმა" გამოსცა ალექსანდრე ქუთათელის რომანი „პირის-პირის" მესამე წიგნი.

„პირისპირ" გამოცემულია ლამაზად, შეიცავს 277 გვერდს და ღირს 26 მან. 25 კაპ.

შეჯვეის ხმაში ჭყვეფერი ლაჟვარდი ღელავს

ალექსანდრე გოგიაშვილი

ჩემი სანგრიდან ლაჟვებში ყოველდღე ვხედავ,
როგორ მრისხანედ [illegible]ულა ბერი მყინვარი.
და მესმის აქაც, ყურებში მოხვევ მხედრის
თერგის ზარი და [illegible]ების ხმა-გამყივარი:
— ქართველო, ხელ[illegible]ს იკარო!—გრიალებს [illegible]
ჩვენი მხედრული, [illegible]ბური ჩვენი სიმღერა,
და ბრძოლის ველზ[illegible]ს შუქია თუ ცისარტყელა,
შეტევის ხმაში ტყვ[illegible]ერი ლაჟვარდი ღელავს.
დაჰკრეს ნაღარა. ბ[illegible]ისაკენ მიმიწევს გული,
გული ნათელი ის[illegible]ნთქავს სროლის ხმაზედა, —
არა, არ არის — [illegible] ტკბილი სხვა სიყვარული,
ვიდრე მამულის [illegible]ული ქვეყანაზედა.
შემოღამდება და [illegible]ერის ქარაფებიდან
დაქანებული არწივ[illegible] ქარი გრიალებს.
სადაც გახედავ —[illegible]ელგან ცეცხლის ბაზალეთია
იალბუზიდან ბარ[illegible]დე მოხეტიალე.

აი, აქ დადის, ყურებში, ქარიშხლიანი
ჩემი ღირსების [illegible]ხელის ლაღი ოცნება. —
ზეცა დასერეს [illegible]ებმა ვარსკვლავიანი,
მიწა დათხარეს [illegible]ოთის ნაღმსატყორცნებმა.
და სადაც ღამეს [illegible]ათებს ცეცხლი ტიალი,
ბრძოლის გრიალ[illegible]ცემიან ძთები, ბორები. —
დნება ფოლადი... [illegible] ფოლადის უკან ღრიალით
გარბიან მთვრალ[illegible]რძანიის ლეგიონები.

გარბიან... (უცებ[illegible] მოჭრილი მხეცების ჯოგი
ამტვრევდნენ ჩვ[illegible]წინაპრების კუბოს ფიცარსა, —
ახლა ისინი ეცე[illegible] სანგართან ჩოქვით
და გამწარებით, [illegible]წარებით სჭამენ მიწასა).
— ქართველო, ხ[illegible] ხმალს იკარო! — გრიალებს ველად
ჩვენი მხედრულ[illegible]ველებური ჩვენი სიმღერაც,
და ბრძოლის ვე[illegible] მზის შუქია თუ ცისარტყელა,
შეტევის ხმაში [illegible]ციისფერი ლაჟვარდი ღელავს.

ასეთი იყო ის[illegible]ამო ქვეყანაზედა,
როცა მრისხანე[illegible]ეგალებად იქცნენ სიონი, —
მაშ[illegible]ნ გაიკრეს [illegible]თველებმა ხელი ხმალზედა
და მზის სხივებ[illegible] შემოხაზეს კავკასიონი.
ახლა სიწყნარე[illegible]მოვარდა. ჩამქრალ მზის თვალებს
ღამის წყვდიად[illegible]გადაეკრა შავი ღრუბლები.
მე ვუცქერ ჩ[illegible]მთებს, კავკასიის მაღალ მწვერვალებს
და ფიქრით ის[illegible] საქართველოს ვესაუბრები.

„სამშობლოსადმი"

საბლიტგამმა გამოსცა [illegible] ... ალექსანდ[illegible]
აბაშელის ლექსების კრებული „სამშ[illegible]
ბლოსადმი". კრებული შესდგება ო[illegible]
განყოფილებისაგან. პირველ განყოფ[illegible]
ლებაში — „სამშობლოს ვარსკვლავი[illegible]
მოთავსებულია შემდეგი ლექსებ[illegible]
„როცა დღე, ომის გრიალით სავსე[illegible]
„შუქი გაუქრობელი", „ახალ საქართ[illegible]
ლოს", „სამშობლოსადმი", „მუდმ[illegible]
გაზაფხული", „თბილისი", „ბრწყინ[illegible]
ლე თარიღი", „სტალინის მთა", „მთ[illegible]
არწივის მშობელ მხარეს" და სხვ.; [illegible]
ორე განყოფილებაში — „გამარჯ[illegible]

„სოღომონ ირველი"

„ლიტერატურული საქართველოს" [illegible]
რედაქციამ გამოსცა სიკ[illegible]ანდელაკის
ისტორიული მოთხრობა „სოლომონ
პირველი და როსტომ [illegible]ერისთავი".

[illegible] „მოთავსებულია შემდეგი
[illegible]ლი ისტორიოსებმ[illegible]ბა, [illegible]ბა გუშინ", „ხევ-
[illegible]საარსელების მიერ მოკლულ [illegible]ართ მტე-
[illegible]ლებს, დასძენენ: „და სხვანიცა მრა[illegible]ლენინის
[illegible]ენი და დედაკაცნი, ვითარცა ქა[illegible]ბრის-
[illegible]ეგრეთვე სომეხნიცა". მათ შორის ი[illegible]ართ-
[illegible]ალალ ტერ-შმავონოვი.

[illegible]ოანე ბატონიშვილი თავის ნარკვევ[illegible]
„[illegible]ბერე უწყება ქართველთა მწერალთათვის",
[illegible]რომელიც „კალმასობის" შემავალ ნაწილს
[illegible]ეადგენს, სხვათა შორის, აღნიშნავს, რომ
[illegible]საატა ანდრონიკაშვილის გარდაცვალების შემ-
[illegible]დგ მეფე ირაკლი მეორემ თომაჩიბაშად დანი-
[illegible]ნა „გაბრიელ სომეხი", რომელმაც „კარგად
[illegible]იცოდა არტელარია და ესე ძმითურთ თვისით
[illegible]ეფისა ირაკლისა წინაშე დაიხოცნენ ალამა-
[illegible]ათ-ხანის ბრძოლასა შინა".

1812 წლის სამამულო ომში რუსის ჯარში
[illegible]ად მონაწილეობდნენ ქართველები და
[illegible]

„[illegible]ვია, რომ უფრო ადრე გენერალი
[illegible]ერისთა[illegible]ონაწილეობდა იმ ბრძოლაში, რო-
[illegible]ლიერ ბაგრატიონმა სასტიკად
[illegible]ეროვ-ფაშას ყორპუსი.

[illegible] ომის ვითარებაში საბერ-
[illegible]თანხმებული, შეერთებული
[illegible]ბის დამსყრობლების წინააღ-
[illegible] ... ერეკეა. რუსი,
[illegible]ესი, ქართველი, სომეხი,
[illegible]ავალი სხვა ეროვნების
[illegible]ბს, ვერაგ მტერს.

ნიკო ნიკოლაძე

(დაბადებიდან ასი წლის თავის გამო)

გეროლტი ძიძოძე

ნიკო ნიკოლაძის 1843 წლის სექტემბერში დაიბადა ქუთაისში. მამის ხაზით ის ყმა გლეხების წოდებიდან წარმოსდგებოდა.

ნიკო ნიკოლაძის დედა იყო დიდებულიანელი მებატონის ფირან ლორთქიფანიძის ქალი, ქუთაისის გიმნაზიის დასრულების შემდეგ ნიკო ნიკოლაძე 1861 წელს პეტერბურგის უნივერსიტეტში შევიდა, მაგრამ ვერც კი მოასწრო ლექციებზე სიარულის დაწყება, რომ ის რამდენიმე სხვა ქართველ სტუდენტთა, გიორგი წერეთელსა, კირილე ლორთქიფანიძესა, ბესარიონ ღლონტერიძესა და სხვებთან ერთად ჩაება უნივერსიტეტის არეულობაში, რომელიც მკაცრი აკადემიური რეჟიმის შემოღებით იყო გამოწვეული. პეტერბურგელ ციხესა და კრონშტადტის ყაზარმებში ჯდომის შემდეგ ნიკო ნიკოლაძე უნივერსიტეტიდან გამორიცხეს. რადგან პოლიციამ მას სატახტო ქალაქში დარჩენა აუკრძალა, მას კი ერთხანს იქ დარჩენა უნდოდა, ის არალეგალურ მდგომარეობაზე გადავიდა და, უმეტეს ნაწილად, აკაკი წერეთლის ბინაზე ცხოვრობდა ფარულად. ის ხარბად დაეწაფა ჟურნალ „სოვრემენიკის" კითხვას, პირადად გაეცნო ჩერნიშევსკის და მისი ოჯახის მეგობარი გახდა.

ჩერნიშევსკის დაპატიმრების შემდეგ ნიკო ნიკოლაძე საქართველოში დაბრუნდა, სადაც ის პოლიციის მეთვალყურეობის ქვეშ იმყოფებოდა. 1864 წელს მან საზღვარგარეთ წასვლის ნებართვა მიიღო, ცხოვრობდა, უმთავრესად პარიზსა და ჟენევაში, ხოლო ბოლო დროს ციურიხში, სადაც მან უფლებათა დოქტორის ხარისხი მიიღო უნივერსიტეტში წარდგენილი დისერტაციისათვის „ომი და მისი ეკონომიურ—სოციალური შედეგები". ამ დისერტაციაში ნიკოლაძე, სხვათა შორის, ამტკიცებდა, ბურჟუაზიული წესწყობილების პირობებში განიარაღებაზე ოცნება უქმი და ჭავნებელი უტოპიაა.

პარიზში ყოფნის დროს, ნიკოლაძე გაეცნო და დაუახლოვდა სახელგანქმულ რუს ემიგრანტ მწერალს ალექსანდრე გერცენს, რომლის ჟურნალ „კოლოკოლში" მან სამი წერილი მოათავსა, სხვათა შორის, ერთი—ბელეხთა განთავისუფლებაზე საქართველოში, სადაც მკაცრად გააკრიტიკა მთავრობის მიერ გამოცემული დებულება ბატონყმობის რეფორმის შესახებ.

საერთოდ ევროპაში ყოფნის დროს ნიკო ნიკოლაძე არ კმაყოფილდებოდა წმინდა აკადემიური მუშაობით. ის სწავლობდა ფრანგი სოციალისტების — სენსიმონის, ფურიეს, ლუი ბლანის, პრუდონის და სხვების ნაწერებს, ის ტრიალებდა რუსი ემიგრანტების და ევროპიელი რევოლუციონერების წრეებში, მაგრამ არ იზიარებდა მათს უკიდურეს შეხედულებებს. თავის ბროშურაში „მთავრობა და ახალგაზრდა თაობა", რომელიც მან რუსულ ენაზე გამოაქვეყნა ჟენევაში, და ჟურნალ „სოვრემენნოსტში", რომელსაც ის რუს გეოგრაფ ლევ მეჩნიკოვთან ერთად იმავე ჟენევაში სცემდა 1868 წელს, ნიკო ნიკოლაძე ზომიერ სოციალისტურ იდეებს იცავდა, მაგრამ ილაშქრებდა რევოლუციური ტაქტიკისა და ტერორისტული აქტების წინააღმდეგ. ის რუსეთის ახალგაზრდობას ურჩევდა ლეგალური გზით ეწარმოებია ბრძოლა მეფის მთავრობის წინააღმდეგ. ის დაესწრო ჰმვიდობიანობის კონგრესს, რომელიც ჟენევაში შესდგა გარიბალდის თაოსნობით: მისი სადოქტორო დისერტაცია ამ კონგრესის პაციფისტური ილუზიების დარღვევის ცდას წარმოადგენდა.

სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ ნიკო ნიკოლაძე სამოცდაათიან წლებში უახლოეს მონაწილეობას ღებულობდა სერგეი მეჭხის „დროებაში" და გიორგი წერეთლის „კრებულში". შემდეგ მან თავისი საკუთარი რუსული გაზეთის „ობზორის" გამოცემა დაიწყო. ამ გაზეთში ნიკოლაძე მოითხოვდა, რომ სამოციანი წლების ძალზედ ცვეცილი რეფორმები კაკვანოსნებ გავრცელებულიყო. ოთხოდ წლის აოსებობის შემდეგ „ობზორი" მთავრობამ დახურა, ხოლო ნიკო ნიკოლაძე, ფარულად გახმაურებული სასამართლოს პროცესის შემდეგ, სტავროპოლში გადასახლა, სადაც ის დიდხანს არ დარჩენილა.

1881 წლის პირველი მარტის აქტს, იმპერატორი ალექსანდრე მეორეს მოკვლას ნაროდოვოლცების მიერ, რეაქციის გაძლიერება მოჰყოლია რუსეთში. ნაროდოვოლცების მეთაურები დაატუსაღეს, ჩამოახრჩვეს, კატორღაში გაგზავნეს ან გააციმბირეს. მაგრამ რუსეთის მეფის მთავრობას მაინც ეშინოდა რეპრესიებს გადარჩენილმა რევოლუციონერებმა ტერორისტული აქტები არ მოაწყონ ახლად ტახტზე ასული ალექსანდრე მესამის კურთხევის დროს და სირცხვილი არ გვაჭამონ უცხოეთიდან მოსული სტუმრების თვალშიო. ამიტომ მეფის მთავრობამ სენაკის მაზრის უფროსად ნამყოფი ბოროზდინის რჩევით ნიკო ნიკოლაძეს წინადადება მისცა მოლაპარაკება გაემართა ნაროდოვოლცების მეთაურებთან. ნიკოლაძე ამბობს, არ მწამდა, რომ ამ მოლაპარაკებას რაიმე მნიშვნელოვანი შედეგი მოჰყვებოდა: მე განსაკუთრებით ჩერნიშევსკის კატორღიდან განთავისუფლება მაინტერესებდაო. მეფის კარის მინისტრსა გრაფ ვორონცოვ-დაშკოვსა და პოლიციის დეპარტამენტის უფროსსა პლეტენსთან შეხვედრის შემდეგ ნიკო ნიკოლაძე დასავლეთ ევროპაში გაემგზავრა, რათა ემიგრანტ ნაროდოვოლცებს ბელადები ენახოლა. ამ უკანასკნელებმა საჩქაროდ კონგრესი მოიწვიეს და მოთხოვნილებათა სია შეადგინეს მეფის მთავრობისთვის წარსადგენად. იმისდამიუხედავად, რომ ეს სია ზეტის მეტად ზომიერი იყო და თითქმის არაფერს შეიცავდა, გარდა ამნისტიისა და სიტყვის თავისუფლებისა, მთავრობამ უარი სთქვა მის დაკმაყოფილებაზე, ვინაიდან დარწმუნდა, რომ თეორი ტერორისტ სისხლდაცლილი ნაროდოვოლცების პარტია სერიოზულ საფრთხეს აღარ წარმოადგენდა მისთვის: მხოლოდ ჩერნიშევსკი პატიმრობიდან განთავისუფლებულ იქნა და მას ნება მიეცა ჯერ ასტრახანში დაბრუნებულიყო, ხოლო შემდეგ სარატოვში.

ოთხმოციან წლებში ნიკო ნიკოლაძე თანამშრომლობდა „ოტეჩესტვენნო ზაპისკიში", რომელსაც სახელგანქმული რუსი სატირიკოსი მწერალი სალტიკოვ-შჩედრინი ხელმძღვანელობდა. შემდეგ ის თბილისში სათავეში ჩაუდგა ყოველდღიურ რუსულ გაზეთს „ნოვოე ობოზრენიეს", რომლის თანამშრომლად ის კარგა ხანს დარჩა ამ გამოცემის სხვის ხელში გადასვლის შემდეგაც. ის ხან თბილისში ცხოვრობდა, ხან თავის დედულეთში, დიდ ჯიხიშში, სადაც სანიმუშო მეურნეობა მოაწყო. ხშირად მოგზაურობდა აგრეთვე ევროპაში. ამავე დროს ინტენსიურ პრაქტიკულ მუშაობას ეწეოდა. თბილისის ქალაქის თვითმმართველობაში ის დემოკრატიული ხმოსნების ჯგუფს მეთაურობდა და ენერგიულ ბრძოლას აწარმოებდა სოლოლაკის პლეტეკრატიის წინააღმდეგ; მისი თაოსნობით და უშუალო მონაწილეობით მრავალი გაუმჯობესება მოხდა თბილისის მუნიციპალურ მეურნეობაში.

1894 წელს ნიკო ნიკოლაძე ფოთის ქალაქის თავად იქნა არჩეული და თითქმის ოცი წელიწადი დარჩა ამ თანამდებობაზე. მან თანამედროვე ტექნიკის მოთხოვნილების მიხედვით გადააკეთებინა ფოთის ნაგსადგური და თავის მუნიციპალური პოლიტიკის წყალობით ხელი შეუწყო ქალაქის ცხოვრების მწყობრიგებას და მისი შემოსავლის ზრდას. ამავე დროს ის დროგამოშვებით მონაწილეობას ღებულობდა ბაქოს ნავთის და ჭიათურის შავი ქვის წარმოების საქმეში.

ნიკო ნიკოლაძე გარდაიცვალა 1928 წელს. ის დამარხულია მთაწმინდაზე, ქართველ მოღვაწეთა პანთეონში, აკაკი წერეთლის მახლობლად, [illegible]ომელსაც ის ახალგაზრდობის ასაკში მეგობრობდა და რომლის პოეტურ ნიჭს ყოველთვის დიდათ აფასებდა.

როგორც მოაზროვნეს ნიკო ნიკოლაძეს, უმთავრესად, სოციალური, პოლიტიკური და ეკონომიური საკითხები აინტერესებდა, მაგრამ. მის სოფლმხედველობას მაინც ერთგვარი ფილოსოფიური საფუძველი ჰქონდა. ეს იყო მეცხრამეტე საუკუნის პოზიტივიზმი. ის ფიქრობდა, გონებას მხოლოდ ემპირიულ მოვლენათა შეცნობა შეუძლია, ყოველი მეტაფიზიკური ძიება მისთვის ამაო და უნაყოფოა.

ამ პოზიტივისტურ სოფლმხედველობასთანაა დაკავშირებული ახალგაზრდა ნიკოლაძის რწმენა, რომ ძველი რელიგიების მიერ დაპირებული სამოთხე ამ ქვეყანაზი უნდა გაიმართოს და არა საიქიოში, მისი განსაკუთრებული პატივისცემა ფრანგი მოაზროვნეების მიმართ, რომელნიც ცდილობდნენ სოციალური ჰარმონია დაეფყარებინათ წინააღმდეგობით გათიშული კაპიტალისტური წესწყობილების ადგილას. იმ იდეებმა, რომელნიც ნიკოლაძემ ახალგაზრდობაზე შეითვისა სენსიმონის, ფურიეს, ოგიუსტ კონტის, ლუი ბლანის ნაწერების კითხვის დროს, რამდენიმედ შესცვალეს მის მიერ წინათ ჩერნიშევსკის და რუსი ნაროდნიკების ნაწერებიდან შეთვისებული იდეები, მაგრამ სავსებით არ განუდევნიათ ეს უკანასკნელნი. ამრიგად ნიკოლაძის აზროვნებაში მოხდა მეტად ორიგინალური შერწყმა ფრანგული უტოპისტური სოციალიზმისა და რუსული ნაროდნიკობისა პოზიტივისტური ფილოსოფიის საფუძველზე.

ის ამტკიცებდა, ქვეყნიერებაზე არ არსებობს არც ერთი ხალხი, რომლის საზოგადოებრივი წესწყობილება შეიძლებოდა დამაკმაყოფილებლად ჩაგვეთვალაო; თვით ყველაზე განათლებული და ბედნიერი ერები, ფრანგები, ინგლისელები, ამერიკელები, ეკონომიური და საზოგადოებრივი ცხოვრების არეცდარეკას განიცდიან და უფრო სამართლიანი და ჰარმონიული წესწყობილებისაკენ მიისწრაფიანო. მაგრამ საუკეთესო საზოგადოებრივი წესწყობილების იდეალი შეიძლება ყველაზე ადრე რუსეთში განხორციელდეს, ვინაიდან რუსის ხალხმა შეინარჩუნა ამ წესწყობილების მთავარი პრინციპი — თემობრივობაო. „რუსეთში მიხვდნენ, რომ მათს ცხოვრებაში ყოფილა ზოგიერთი იმისთანა მხარეები, რომელიც ევროპის განათლების მომხრეებსაც კი მოეწონება და აღტაცებაში მოიყვანს. გამოჩნდა, მაგალითად, რომ ჩინებული რამ ყოფილა რუსეთის ძველი ჩვეულება ზრომის განაწილებაში — არტელი და მიწათმფლობელობისა—ობშჩინა; თითქმის ისეთი ყოფილა, როგორც იდეალად უჩვენებენ ევროპის რეფორმატორები" („საახალწლო", თბილისი, 1880 წ.).

ასეთი იყო ნიკოლაძის შეხედულება მისი მოღვაწეობის პირველ პერიოდში. შემდეგ მისი აზროვნება უფრო ზომიერი გახდა, მისმა მოღვაწეობამ უფრო პრაქტიკული მიმართულება მიიღო. მაგრამ მან ბოლომდე შეინარჩუნა რწმენა, რომ კაცობრიობა, თანდათანობითი ევოლუციის გზით, დაბალი საზოგადოებრივი საფეხურიდან უფრო მაღალზე ადის; მხოლოდ მას აღარ სწამდა, რომ საქართველოს რუსეთთან ერთად წმეიძლო ობშჩინის შემწეობით კაპიტალისტურ სტადიას გადახტომოდა და პირდაპირ სოციალისტურ სტადიაზე ასულიყო.

თუმცა ნიკო ნიკოლაძე თავისი ლიტერატურული და საზოგადოებრივი მოღვაწეობის უკანასკნელ პერიოდში გამოეთხოვა ნაროდნიკული სოციალიზმის იდეალებს, მაგრამ არასოდეს ის ბურჟუაზიის უბრალო აპოლოგეტი არ გამხდარა, არასოდეს არ უფიქრნია, რომ კაპიტალისტური წესწყობილება კაცობრიობის უკანასკნელს და გარდუვალს საფეხურს წარმოადგენს. თავის ერთს წერილში, რომელიც მან 1894 წელს ჟურნალ „მოამბეში" მოათავსა, ის სენ სიმონისა და ოგიუსტ კონტის მიხედვით, ამტკიცებდა, კაცობრიობამ თავისი განვითარების ისტორიაში სამი საფეხური უნდა განვლოსო: მხედრული, მრეწველური და საზოგადოებრივი. „როცა ევროპა საფუძვლიანად იწუნებს თავის მრეწველურ წყობილებას ის აზრით, რომ მესამე სტადიაზე შესდგას ფეხი და საზოგადოებრივი წესი გაიწყოს, ჩვენ ისევ ისა გვაქვს სანატრელი და საძიებელი, რომ იქნება როდისმე მხედრული წყობის შემუსვრა და მრეწველობის დაარსება გვეღირსოსო".

რადგან ნიკოლაძე „მრეწველური წყობილების", ანუ დღევანდელი ტერმინოლოგიით რომ ვთქვათ, კაპიტალიზმის გაბატონებას საქართველოში სასურველად სთვლიდა, ის გრძნობდა, ბურჟუაზიის იდეოლოგობას დამაბრალებენო და თავისებურ პასუხს იძლეოდა ამ ბრალდებაზე: „თქვენ ევროპის მეცნიერებისგან დაწუნებული ბურჟუაზია მოგწონთ, გენატრებათო, [illegible]ვიკვირვებენ. დიახ, გენატრება ჩვენთვის და არა ევროპისათვის. როცა ევროპა ამ ასი, ასორმოცდაათი წლის წინათ სწორედ ამ ნაირსავე მდგომარეობაში იყო, როგორშიც დღეს ჩვენა ვართ, ყველაფერი, რაც კი შიგ ახალგაზრდა, გულწრფელი, პატიოსანი და შორსგამჭვრეტი იყო, სწორედ ამ შუათანა დასის მომხრე იდგა, რომელსაც დღეს ბურჟუაზიას ეძახ... ერის და ქვეყნის გამოძყვანი სიღარიბეა და მონებისაგან, უმეცრებისა და უსწორმასწორობისაგან ყოველთვის და ყოველგან [illegible]ოტა და მარტო საბუალო დასი, ბურჟუაზია [illegible]ოფილა და იქნება". ამ რიგად, ნიკოლაძე [illegible]ცნობდა ბურჟუაზიის პროგრესულ როლ[illegible]ს, მის დამსახურებას კაცობრიობის ისტორიაში, მის საჭიროებას ინდროინდელ საქართველოსათვის. ჩამორჩენილი ქვეყნისთვის, მაგრამ დაწინაურებული ევროპისათვის ის უკვე [illegible] დროდმოქმედად მიიჩნევდა: იქ კაპიტალიზმს [illegible]ისი აზრით, უფრო მაღალი ფორმის საზოგადოებრივი წესწყობილებისათვის უნდა [illegible]ეთმო ადგილი.

თვით დაწინაურებულ [illegible]ეყნებში კაპიტალიზმის ლიკვიდაცია, [illegible] ნიკოლაძის აზრით, მშვიდობიანი გზით [illegible]უნდა მომხდარიყო. ერთს თავის ფელეტონში ის მოგვითხრობს, რომ 1884 წელს პარიზს [illegible]დაესწრო ფერმკრთალი, ტანჯული [illegible]ს, [illegible]ბულ [illegible]ბ [illegible]ბ [illegible]ბ